

Knack - 14/06/2006

deel 1: straffen tegen ex-eternitbazen in sicilië

Vuile Belgen op Sicilië

Werknemers van de Belgische multinational Eternit zijn jarenlang zonder afdoende bescherming blootgesteld aan asbest. Op Sicilië sprak het gerecht strenge straffen uit tegen acht ex-kaderleden van Eternit omdat ze nalieten hun werknemers te informeren over de gezondheidsrisico's. Onder meer de voormalige baas van de NMBS Karel Vinck, die in de jaren zeventig topman was van Eternit Italië, werd er in eerste aanleg veroordeeld tot drie jaar opsluiting voor onvrijwillige doodslag.

'Certo!' zegt de vastberaden substituut van het parket Andrea Palmieri in zijn kantoor in het justitiepaleis van Siracusa. 'Zeker. Ze zijn schuldig. En jazeker, het management is ook veroordeeld omdat het naliet zijn werknemers te beschermen.'

Karel Vinck, voormalig NMBS-topman en nog steeds lid van tal van raden van bestuur in ons land (zie kader), stond in de jaren zeventig drie jaar lang aan het hoofd van Eternit Italië. In het vonnis van de Siciliaanse rechter lezen we dat onder Vincks leiding de arbeiders in de Italiaanse Eternit-fabrieken onder hoogst bedenkelijke omstandigheden moesten werken. Vinck was toen onder meer verantwoordelijk voor de fabriek in Targia, bij Siracusa op Sicilië. 'De kaderleden van Eternit', vervolgt Palmieri, 'hebben de gezondheidsrisico's verbonden aan het werken met asbest in grove mate veronachtzaamd. Ze deden niet de minste moeite om de arbeiders te informeren over de mogelijke gevolgen en namen geen maatregelen om hen te beschermen. Alle kaderleden zijn veroordeeld tot opsluiting, maar wie geen strafrechtelijke antecedenten heeft, geniet een voorwaardelijke opschorting van straf. De meesten van hen hebben beroep aangekend. Vermoedelijk zal de zaak niet voor begin 2007 worden behandeld door het hof van beroep in Catania.'

De Belgen hadden het mee voor het zeggen in de fabriek van Targia van 1955 tot 1974. Toen nam de Zwitserse Eternit-tak de leiding over en werd het productieproces iets veiliger. Deels omdat de technologische middelen er toen beschikbaar voor waren, maar vooral toch omdat er steeds meer druk kwam van de publieke opinie die zich bewust was geworden van de schadelijkheid van asbest. Substituut Palmieri laat er geen twijfel over bestaan: 'Onder de Belgen was het productieproces verschrikkelijk schadelijk. Het vonnis dat in Siracusa werd geveld, geldt voor de productieperiode vanaf 1961. Dat het zo lang geleden is, kan niet als excuus gelden, want ook vandaag nog sterven arbeiders van Eternit door asbestziekten met een lange incubatietijd.'

Vele dodelijk zieke ex-werknemers beseften pas lang nadat ze de asbestfabrieken hadden verlaten wat een gezondheidsrisico ze hadden gelopen. De gevaren werden door de werkgever vaak geminimaliseerd. Op 26 mei 2005 werden acht voormalige topfiguren van Eternit Sicilia voor hun zware nalatigheid veroordeeld tot in totaal twintig jaar celstraf. Onder hen Leo Mittelholzer van de Zwitserse Eternit-tak en de Belgische topmanagers van het bedrijf: Karel Vinck en de inmiddels overleden Claude Delsaux.

Verscheidene advocaten hebben meer dan tien jaar gestreden voor een uitspraak in deze zaak. En advocaat Silvio Aliffi wil het hier niet bij laten: 'Dit proces maakt het mogelijk om verder te gaan en de werkelijke top van Eternit aan te pakken.' Substituut Palmieri is tevreden met de veroordelingen: 'Ik heb zelf gevraagd om de Belgen te veroordelen.'

SIËSTA TUSSEN HET ASBEST

Samengevat wordt Vinck als gedelegeerd bestuurder van Eternit Italië veroordeeld omdat hij heeft verzuimd apparatuur en instrumenten te laten aanbrengen voor de afzuiging, de beperking en de uitschakeling van asbeststof op de werkplaats. Hij liet na de arbeiders en de bedienden te informeren over de specifieke risico's van het verwerken van asbest en bracht hen niet op de hoogte van de manieren om de schade van de - soms dodelijke - blootstelling te voorkomen.

Nochtans - zo staat in het vonnis - hadden de Italiaanse Arbeidsinspectie en de Dienst voor Arbeidsgeneeskunde hierover al sinds lange tijd informatie ter beschikking gesteld. Er waren grondige wetenschappelijke studies over het onderwerp verricht. En ook de onderzoeksresultaten van dokters die handelden in opdracht van Eternit Sicilia hadden Vinck aan het denken moeten zetten. De rechter oordeelde dat het nalatige gedrag van Vinck de dood van een aantal werknemers tot gevolg had. Het management was immers op de hoogte van de risico's die ze liepen, maar nam geen voorzorgen. Het vonnis stipuleert dat Vinck de dood van zijn werknemers niet heeft gewild, maar wel dat die te voorzien was. Dan volgt een lijst met de namen van overleden Siciliaanse ex-werknemers.

Elk jaar sterft een vijftal ex-arbeiders van de fabriek in Targia. Vorig jaar lieten 100 mensen zich medisch onderzoeken, 70 van hen hadden pleurale plaques (verdikkingen van het longvlies), veroorzaakt door asbest. 'Wij deden ons middagdutje tussen de zakken asbest', vertelt Francesco Accola (64), voormalig dienstchef bij Eternit en nu voor 15 procent arbeidsongeschikt door asbestose (zie kader). Naast hem zitten vier van zijn voormalige collega's. Ze zijn een voor een getroffen door asbestose en willen absoluut getuigen. 'De zakken van 50 kilogram asbest werden gewoon leeggeschud, zodat het goedje opvloog in de lucht', vervolgt Accola. 'Pas begin jaren tachtig begonnen de gevolgen van ons werk duidelijk te

worden voor de arbeiders. Maar ondanks de symptomen hielden de bedrijfsartsen het erop dat het om griep ging. Of ze staken het op de sigaretten. Als je last had van kortademigheid, moest je buiten maar even een luchtje gaan scheppen. Het was pas op verzoek van de arbeiders dat de directie maatregelen nam, toen het al veel te laat was. We kregen maskertjes zoals ze die in ziekenhuizen gebruiken. Die houden natuurlijk nauwelijks iets tegen. Ze scheuren heel snel als je begint te zweten in de Siciliaanse hitte.'

De fabriek in Targia produceerde buizen met blauw asbest, de schadelijkste soort. Na de overname door de Zwitserse familie Schmidheiny begon de fabriek producten uit wit en bruin asbest te maken. 'Elk jaar organiseerde de fabriek een medisch onderzoek,' herinnert Accola zich, 'maar nooit was er iemand die ziek werd verklaard. Ook daarna probeerden de bazen vol te houden dat het niet aan het asbest kon liggen.'

Benito Blandini (65) deed 17 jaar handenarbeid in een atelier van de fabriek. Dat leverde hem een arbeidsongeschiktheid van 25 procent op. Hij overhandigt ons de meetresultaten van een punctie naar de overmatige hoeveelheid asbestvezels in zijn longen, vooral van bruin en blauw asbest. Giuseppe Zaccharello, provinciaal voorzitter van de Associazione Nazionale Mutilati ed Invalidi del Lavoro (ANMIL, nationaal verbond van arbeidsinvaliden en arbeidsongeschikten), besluit: 'Nooit kwamen longproblemen aan het licht via de radiografieën die door Eternit werden besteld en betaald.'

Advocaat Aliffi bevestigt: 'De Belgen hebben het vertikt in de fabriek maatregelen te treffen om hun personeel te beschermen. Hetzelfde geldt voor de Zwitsers die in '74 de leiding van de fabriek overnamen.' Substituut Palmieri: 'De Belgen lieten de leiding over aan anderen op het moment dat de fabriek aan renovatie toe was. Maar de minimale ingrepen van de Zwitsers maakten de omstandigheden er nauwelijks gezonder op. De situatie was nog steeds dramatisch toen zij de fabriek in de tweede helft van de jaren tachtig overlieten aan Italiaanse ondernemers en hun nieuwe bestuurders. Nu er mensen ziek zijn en er zelfs doden vallen, zeggen ze allemaal dat ze met de zaak niets te maken hebben.'

VEERTIG AUTOPSIEËN

Om de link met asbest te bewijzen en Eternit te kunnen vervolgen gaf het gerecht in 1995 het bevel het stoffelijk overschot van 40 aan ziekten overleden ex-werknemers van Eternit op te graven voor een lijkschouwing. 'Voor de families was het een doorbraak in de zaak', vervolgt Aliffi. 'De autopsie legde het verband tussen de doodsoorzaak en asbest onomstotelijk vast.'

Anselmo Madeddu en Maria Lia Contrino van het Registro Territoriale di Patologia di Siracusa registreren het aantal tumoren in de streek. In de regio waar de Eternit-

fabriek zich bevindt, stellen ze vast dat het aantal mesotheliomen (long- en buikvlieskanker die enkel door asbestbesmetting ontstaat) 3,72 keer hoger ligt dan in de rest van Sicilië. Madeddu: 'En dan hebben we nog geluk gehad dat de fabriek van Targia ver van de stad en vlak bij zee ligt. We vermoeden dat ook de heuvelrug een deel van het stof tegenhoudt.'

Meester Aliffi heeft zich op de zaak gestort in een poging het leed van de zieke ex-werknemers van Eternit of van hun nabestaanden te verzachten. Hij drong erop aan dat de zieke slachtoffers en de erfgenamen van de overledenen hun krachten bundelden in de plaatselijke afdeling van de ANMIL. Dat hij al dertien jaar op deze zaak werkt, bewijst hoe moeilijk het is Eternit nu nog aan te klagen. 'De beklagden zijn voorlopig enkel schuldig bevonden op basis van hun verantwoordelijkheid in Targia. Ze hadden echter ook hoge posten in andere landen. En ik wil zeker andere gerechtelijke stappen ondernemen tegen de Belgische en Zwitserse bestuurders van Eternit. Ik denk erover een bijkomend dossier in te dienen bij de procureur in Turijn die al jaren op het dossier werkt. Ook Eternit België kan een verzoek tot schadeloosstelling van ons verwachten. Ik ga er hoe dan ook mee door, zeker nu er schot in de zaak komt. Tot de slachtoffers eindelijk worden vergoed door de echte verantwoordelijken.'

Thomas Schmidheiny van de Zwitserse Eternit-tak is tot nog toe de enige die tot een transactie bereid was, ook al was hij veel minder betrokken bij de asbestindustrie in Italië. Giuseppe Zaccharello, provinciaal voorzitter van ANMIL: 'De 2,5 miljoen euro die Thomas Schmidheiny heeft betaald verdelen we onder de slachtoffers volgens een systeem dat rekening houdt met de mate waarin ze ziek zijn. Gemiddeld ging dat om 15.000 euro. De families van de veertig opgegraven asbestslachtoffers kregen ongeveer 30.000 euro.' Van zijn broer Stephan Schmidheiny heeft meester Aliffi geen nieuws, ook al is dat volgens hem een van de echte verantwoordelijken.

De groep gedupeerden is intussen aangegroeid tot zo'n vijfhonderd en heeft via Aliffi een zaak tegen Eternit aanhangig gemaakt. Ongeveer 220 van hen zijn nog in leven, de rest zijn erfgenamen van intussen overleden slachtoffers. Een tiental andere advocaten bedient nog zo'n honderd andere cliënten.

SERIEMOORDENAARFABRIEK

'Vanaf 1955 werkten in de fabriek van Targia gemiddeld 600 personeelsleden', zegt ANMIL-voorzitter Giuseppe Zaccharello. 'In 1993 waren dat er nog 35.'

De fabriek in Targia ging toen dicht omdat werken met asbest in Italië werd verboden. Volgens IBAS (International Ban Asbestos Secretariat) werd het machinepark discreet verscheept naar Noord-Afrika. De fabriek noch haar

omgeving werd gesaneerd. In het industriepark, dat tussen de zee en de heuvelrug ligt, waait het asbest nog steeds ongehinderd op.

Aan de poorten van de voormalige asbestfabriek in Targia hangt een bord met 'verboden toegang' op. Dankzij de uitnodigende gaten in de afsluiting kunnen we probleemloos een bedrijfsbezoek afleggen. Het grote en verlaten industrieterrein ligt er sterk verwaarloosd bij. In de vroegere kantoorruimten treffen we op de grond gesmeten dossiers aan waar wie weet wat nog in ontdekt kan worden. Een oud reclamepamflet dat wonderlijk gerieflijke garageboxen in asbest aanprijst nemen we mee als souvenir. De wind waait door de hoofdloods waarvan het eternieten dak in brokken naar beneden valt. Aan asbeststof geen gebrek.

'Hoe ironisch', wijst Aliffi grimlachend. Aan een paal hangen veiligheidsvoorschriften. In de vroegere ateliers waar wind en regen nu vrij spel hebben, liggen opengescheurde zakken met wit asbest. We houden de adem in. Aliffi: 'Toen begin jaren negentig de arbeiders de pers alarmeerden over het aantal slachtoffers dat bleef toenemen, brachten de kranten koppen over de serial killer-fabriek.'

In de woning van een van de vroegere bedrijfsleiders die een flank van de loods bestrijkt, is het uitzicht op zee vanaf het dakterras grandioos. Aan de achterkant kijken we uit op het treinstation van Targia en een Esso-station op luttele meters van de fabriek. Dokter Maria Alba Spadagora, specialiste in arbeidsgeneeskunde, laat er geen twijfel over bestaan: 'Niet alleen ex-werknemers van Eternit worden ziek. Ook hun familieleden en gewone burgers die er nooit hebben gewerkt sterven aan mesothelioom. De overheid heeft nu eindelijk beslist de fabriek en de zwarte zone eromheen te saneren.'

IN VLAANDEREN? GÉÉN PROBLEEM!

Ook in België, meer bepaald in de streek rond Kapelle-op-den-Bos waar Eternit de bakermat van haar asbestproductie vestigde, zijn al heel wat doden te betreuren door asbestgerelateerde ziekten. Arbeiders en bedienden van Eternit, maar ook nietsvermoedende bewoners uit de omgeving van de fabrieken die asbest nooit van dichtbij hebben gezien. Toch blijft het in België bijzonder stil rond het bezwarende asbestverleden van Eternit en andere asbestproducenten. De volledige vorige eeuw hebben asbestindustriëlen een lucratieve handel opgezet die van hen miljardairs heeft gemaakt. Onder andere in Italië, Frankrijk en Nederland lopen vandaag processen. In België beweegt nauwelijks wat, op één burgerrechtelijke zaak na. De veroordeling van Karel Vinck is alleszins opmerkelijk en vormt ongetwijfeld een interessant juridisch precedent. In 1996 al is Vinck in cassatie ontsnapt aan zes maanden en twintig dagen opsluiting voor een soortgelijke zaak in het Italiaanse Casale Monferrato. De feiten waren verjaard.

Deze reportage kwam tot stand met de steun van het fonds pascal decroos voor bijzondere journalistiek.

Volgende week: honderden asbestdoden in casale monferrato.

Door Marleen Teugels En Nico Krols

Knack - 21/06/2006

deel 2: honderden asbestdoden nabij turijn

De witte dood van Casale

De asbestcementfabriek van Eternit in het Noord-Italiaanse stadje Casale Monferrato werd in 1985 gesloten, maar nog jaarlijks maakt zij in de omgeving bijna 40 nieuwe slachtoffers die aan terminale longvlieskanker lijden. Hier gebeurde wat in Vlaanderen niet kon: arbeiders, vakbonden en burgers strijden er samen tegen de asbestindustrie.

'Het vergt veel moed om publiek te verklaren dat je gaat sterven. Maria Rosa had haar vader en andere leden van haar familie zien sterven. Ze deed het voor de slachtoffers die overleden zijn, en voor degenen die nog volgen. Uiteindelijk kon ze zich daaraan optrekken. Ze wilde vechten voor ze ging.'

Mama Romana staat er met een verbeterd gezicht bij wanneer onze tolk de brief van haar overleden dochter (*zie kader*) voorleest. Maria Rosa Pavesi was vijftig toen ze stierf aan longvlieskanker, een ziekte die je enkel kunt oplopen door inademing van asbest. Nochtans had zij nooit met asbest gewerkt. Maria Rosa schreef haar open brief toen ze in het voorjaar van 2004 vernam dat ze nog maar enkele maanden te leven had. Moeder Romana: 'In augustus is ze gestorven. Ze liet een zoon van 22 achter. Zij had als eerste in Casale het lef om publiek verklaringen af te leggen.'

Romana had vóór Maria Rosa al haar man verloren in 1983, en in de jaren die volgden haar zus (=1990), een neef (=2003) en een nicht (=2003). 'Mijn man Mario werkte bij Eternit van 1957 tot 1974. Hij mengde het asbest met cement. In 1982 kreeg hij plots rugpijn. Het bleek om longvlieskanker te gaan', vertelt Romana. 'In 1967 bleek al dat Mario asbestose had. Hij was voor 34 procent werkonbekwaam. Eternit erkende de ziekte, maar ze lieten hem wel in dezelfde omstandigheden voortwerken.'

Net als in Sicilië (zie vorige aflevering) organiseerde Eternit Casale gezondheidsonderzoeken. 'Artsen die door Eternit betaald werden', zegt Pavesi, 'kwamen twee keer per jaar langs met een autobus. Die had medisch testmateriaal

aan boord. Nooit was er een probleem. Het was onze huisarts die bij mijn man asbestose vaststelde.'

In 1987 richtte Romana Pavesi de Associazione Familiari Vittime Amianto (AFVA) op, een vereniging voor asbestslachtoffers en hun familie. In de brede omgeving van de vroegere asbestcementfabriek van Eternit in Casale Monferrato heeft iedereen wel familieleden, vrienden of kennissen die lijden of overleden zijn aan een dodelijke en asbestgerelateerde ziekte, meestal longvlieskanker (mesothelioom). Het stadje van 37.000 inwoners, zeventig kilometer ten oosten van Turijn, telt nu al minstens 622 overleden ex-arbeiders én 200 overleden omwonenden die nooit bij Eternit hebben gewerkt.

Van 380 inwoners is bekend dat ze ziek zijn door inademing van de microscopisch kleine asbestvezels. Het gaat allang niet meer alleen om ex-werknemers van de fabriek, die in 1985 de deuren sloot. Gewoon in de streek wonen of gewoond hebben, volstaat. De fabriek lag op anderhalve kilometer van het stadscentrum en op 250 meter van de eerste residentiële wijken. Van de nieuwe mesotheliomslachtoffers heeft drie vierde nooit bij Eternit gewerkt. Elk jaar vallen in Casale bijna 40 nieuwe slachtoffers die aan het terminale longvlieskanker lijden.

MEEVALLER VOOR MANAGERS

Dokter Dario Mirabelli leidt een team van een tiental medewerkers voor zijn epidemiologisch onderzoek naar en de registratie van asbestgerelateerde ziekten. Zijn voorganger en pionier dokter Corrado Magnani trok al sinds 1984 op onderzoek uit in Casale en de omliggende gemeenten. In hun studies stellen de epidemiologen pieken vast in het voorkomen van longkanker, buikvlies- en longvlieskanker. De wetenschappers zijn formeel. Tot meer dan tien kilometer rond de voormalige asbestcementfabriek van Eternit loopt de bevolking een serieus verhoogd risico.

Magnani en Mirabelli hebben een bijna waterdichte methode ontwikkeld om mesotheliomslachtoffers op te sporen. Artsen zijn wel vaker moeilijk aan te sporen om formulieren in te vullen over hun patiënten. Dus moeten de wetenschappers er zelf achteraan. Hun bevindingen bevestigen onderzoek dat andere wetenschappelijke teams in de buurt van asbestmijnen en -fabrieken hebben gevoerd. Wonen rond asbestverwerkende nijverheid, is altijd gevaarlijk. Magnani: 'Ex-arbeiders uit de fabriek lopen een risico op mesothelioom dat 52,5 keer hoger ligt dan bij mensen die niet met asbest in aanraking zijn gekomen. Wie op meer dan 2,5 kilometer van de fabriek woont, heeft nog steeds 11,1 keer meer kans. Zelfs in

de gemeenten rond Casale ligt het risico 8,3 keer hoger. Dan zit je toch al op minstens tien kilometer van de fabriek.' (zie *kader*)

Het duurt vaak dertig, veertig jaar vooraleer de besmetting met de microscopisch kleine asbestdeeltjes resulteert in het uitbreken van longvlieskanker (mesothelioom). Eenmaal de ziekte uitgebroken is, duurt het gemiddeld twaalf maanden voor de patiënt sterft. 'De lange latentietijd die typisch is voor veel kankers, is een meevaller voor de gewezen topmanagers van het bedrijf' zegt advocaat Sergio Bonetto, die al vijfentwintig jaar ijvert voor de rechten van de asbestslachtoffers. 'De gedupeerde families in Casale hebben al eens een proces aangespannen. Tot in beroep werd de verantwoordelijkheid van de bedrijfsleiders van Eternit bevestigd. Maar als de feiten verjaard zijn, wordt niemand nog gestraft. Dankzij de verjaring ontsnapte onder meer Karel Vinck in 1996 in cassatie aan een veroordeling.' (zie ook *vorige aflevering*) Tot 1975 waren de Belgen in de Eternit-fabriek in Casale de baas.

MET VOORBEDACHTEN RADE

De families van asbestslachtoffers in Casale hebben vandaag al hun hoop gevestigd op procureur Raffaele Guariniello. In zijn kantoor in het gerechtsgebouw van Turijn verzamelt hij al vijf jaar bewijsmateriaal tegen de verantwoordelijken van de vroegere asbestcementfabriek van Eternit. In zijn onderzoek viseert hij drie topfiguren: Thomas en Stephan Schmidheiny van de Zwitserse Eternit-tak (zie *vorige aflevering*) en de Belgische baron Louis de Cartier de Marchienne, gewezen topman van Compagnie Financière Eternit en schoonbroer van de vorig jaar overleden Jean-Marie Emsens die de Etex-groep jarenlang heeft geleid. Advocaat Bonetto: 'De baron wordt samen met de Schmidheiny's aan de tand gevoeld over zijn rol in de asbestindustrie. Het gaat daarbij om het juridische begrip '*disastro doloso*': het veroorzaken van een ramp door schuldig verzuim. De Eternit-bazen wisten dat hun arbeiders in hun fabrieken de dood riskeerden. Bovendien worden zij aan de tand gevoeld voor meervoudige onvrijwillige doodslag ('*omicidio colposo plurimo*'), evenals het met voorbedachten rade achterwege laten van voorzorgsmaatregelen tegen ongelukken.'

Bonetto verdedigt momenteel 500 gedupeerden. 'Eigenlijk is het een levenslange hobby', zegt hij. 'Ik beschouw het als vrijwilligerswerk. De processen duren altijd lang en worden tot in cassatie volgehouden, zodat de feiten uiteindelijk verjaard zijn. Maar ik kan het niet loslaten. Procureur Guariniello rondt nog dit najaar zijn onderzoek af. Het is mogelijk dat de betrokkenen van Eternit een overeenkomst aanvaarden vooraleer het proces van start gaat. Maar als de procureur de feiten te ernstig vindt voor een deal - meestal een geldbedrag - dan wordt het alsnog een

proces. Zelf zou ik een speciaal akkoord willen dat een structuur mogelijk maakt waardoor ook toekomstige aanvragers geld kunnen krijgen, vooral slachtoffers die nooit voor Eternit hebben gewerkt. Dat lijkt me interessanter dan per se een proces te willen voeren dat vervolgens te lang aansleept. Aan topmanagers in de gevangenis hebben we weinig.'

EENDRACHT MAAKT MACHT

'Het drama sleept nu al 25 jaar aan' zegt Bruno Pesce, ex-vakbondssecretaris van CGIL (Confederazione Generale Italiana Lavoro) en een van de drijvende krachten in Romana Pavesi's vereniging van families van asbestslachtoffers AFVA. Met zijn 1800 leden is AFVA de grootste vereniging van asbestslachtoffers in Italië. 'We eisen een treffelijke regeling voor de slachtoffers, maar die blijft uit. We vorderen slechts met kleine stappen. Belangrijk is dat de vakbonden, de werknemers en de inwoners nu wel allemaal één lijn trekken.'

Vakbondsman Nicola Pondrano (CGIL) kreeg snel argwaan toen hij op z'n vierentwintigste in de fabriek aan de slag ging. 'Op weg naar mijn werk kruiste ik bijna dagelijks begrafenisstoeten van werknemers die in de fabriek hadden gewerkt. Ik spreek over 1974 en toen al zag de fabriek er aftands uit. De arbeidsomstandigheden waren erbarmelijk. Twee maanden nadat ik er was begonnen te werken, sloot ik me bij de vakbond aan. Ik wist dat er gestreden moest worden voor een betere werkomgeving, maar we hadden het toen niet makkelijk om de werknemers te overtuigen. Het ging om hun broodwinning. Maar gezond verstand haalde de bovenhand. Veiligheid is toch nog altijd belangrijker dan werkgelegenheid. Wat ben je met je loon als je doodgaat van je werk?'

De arbeiders trokken met bussen naar Rome en hielden sit-ins voor het Italiaanse parlement. Tot uiteindelijk de wet tegen het gebruik van asbest werd goedgekeurd. In 1992 was dat. Ze eisten filters, maskers, meer hygiënische werkomstandigheden. Ze voerden langdurige stakingsacties waarbij de productie vertraging opliep, terwijl de inhoud van het loonzakje toch behouden bleef. Voordien, in de jaren zestig, had de vakbond het protest al op gang gebracht. Aanvankelijk ging hun strijd om hogere lonen ter compensatie van de nadelige effecten van asbestose (stoflong) die vele arbeiders opliepen. Vanaf de jaren zestig werd het protest opgevoerd om het management van de fabriek aan te zetten afzuiginstallaties te installeren en een 'natte productie' in te voeren die het stof neerslaat. In de jaren zeventig ging de strijd om het bannen van asbest als grondstof en werden compensaties voor slachtoffers geëist. Bruno Pesce: 'Tussen '71 en '75 hielden we liefst vijftig stakingen, tot er eindelijk filters werden geïnstalleerd. Eternit overwoog daarop de

speciale verzekering voor asbestarbeiders niet meer te betalen. We hebben toen een proces aangespannen, dat we in 1979 hebben gewonnen. De vakbonden kregen meer en meer steun van de gemeente. Later voegden ook de bewoners zich bij ons protest, toen duidelijk werd dat ook onder omwonenden en niet-arbeiders slachtoffers vielen.'

BEZORGDE BURGEMEESTER

'Zonde toch dat Casale onder zo'n schande gebukt moet gaan', sakkert Bruno Pesce op weg naar de burgemeester. Iedereen lijkt hem te kennen. Handenschuddend en zwaaiend naar stadsgenoten die hem groeten, wijst hij ons de mooiste gebouwen in het prachtige Casale. Voor burgemeester Paolo Mascarino primeert de gezondheid van zijn burgers op de economische belangen. 'Mijn voorgangers hebben openlijk toegegeven dat de stad met asbest besmet is. Het was makkelijker geweest om struisvogel te spelen, maar dat hebben ze gelukkig niet gedaan. Integendeel, ze deden wat ze konden om de stad weer gezond te maken. Zodra je wetenschappelijke bewijzen hebt dat er iets loos is, kun je als burgemeester onmogelijk níets doen. Ook al moeten we daarvoor met een volledige generatie inwoners door een donkere periode. Niet alleen de saneringen hebben ons geld gekost. De industriële activiteit van de stad viel na de sluiting stil. De werkloosheid nam toe en ons bevolkingscijfer daalde van 44.000 in 1971 naar 37.000 in 2006.' Paolo Mascarino is burgemeester sinds 1999 en heeft zich ingezet om andere industriële activiteiten aan te trekken en fondsen te zoeken voor de sanering van de vervuilde sites. De reconversie van de streek nam vele jaren in beslag. 'We hadden alle financiële hulp nodig. Of Eternit mee heeft betaald? Nee. Of dat niet zou moeten? Ja, natuurlijk! Daarover wordt met Eternit onderhandeld, maar ik durf er niet op te hopen dat ze ooit zullen betalen. We hebben het asbestdak van het voetbalstadion afgebroken en alle openbare gebouwen zijn nu asbestvrij. Vooral het saneren van het ziekenhuis heeft sloten geld gekost. Gelukkig draagt de staat een flink deel bij. Nu moet de kazerne nog aangepakt worden, maar we wachten op de goedkeuring van het leger.'

Ook in de huizen van Casale zit nog flink wat asbest. Het regionale agentschap dat zich met asbestpreventie bezighoudt, ARPA (Agenzia Regionale Prevenzione e Ambiente), schat dat nog 200.000 m² asbest moet worden verwijderd. Twintig jaar na de sluiting van de asbestfabriek is het einde van de ramp nog lang niet in zicht.

door MARLEEN TEUGELS EN NICO KROLS
Knack - 21-06-2006

GETUIGENISSEN

In Casale loopt iedereen het risico vroeg of laat ziek te worden. Actie voeren tegen Eternit helpt het moreel in de stad hoog te houden.

'De bevolking wil niet wachten op de dood zonder iets te ondernemen', zegt Romana Pavesi. Ze vertelt over de broers **Silvano** en **Dino Comuzzi** die in het Belgische Marcinelles in de steenkoolmijnen werkten en er zijn weggevlucht na de mijnramp in 1956. 'Ze zijn toen hier in de Eternit-fabriek komen werken. Allebei zijn ze aan mesothelioom gestorven.'

Ook **Carla Balbis** voelt zich door Eternit en de Belgen verraden. Zij herinnert zich hoe wit stof vanuit de fabriek als sneeuw op de daken van de huizen neersloeg. 'De witte dood' noemen ze het in Casale. Haar man had 35 jaar in de fabriek gewerkt, tot die de poorten sloot. Hij versleepte zakken met los asbest dat hij onvermijdelijk met zijn kleren mee in huis bracht. 'Ik ben kwaad op Eternit', zegt Balbis. 'Waarom heeft mijn man zo hard gewerkt? Voor dat beetje meer geld, om dan snel een pijnlijke dood te sterven? Bij Eternit zeiden ze dat ze niet mochten roken. Dat was het probleem, niet het asbest. Al in 1977 kreeg hij asbestose, in 2003 is hij gestorven aan mesothelioom. Nee, mijn kinderen en ik hebben ons niet laten testen. Preventie baat immers niet, en zodra de ziekte uitbreekt, is er geen stoppen meer aan.'

Knack - 21-06-2006

Knack - 28/06/2006

deel 3: asbestslachtoffers in frankrijk en nederland

Het schandelijke verzuim

Na een jarenlange strijd krijgen veel asbestslachtoffers in Frankrijk en Nederland een financiële vergoeding. Door de duizenden processen komt ook heel wat aan het licht over de ongehoorde nalatigheid van de asbestbedrijven. Zo lang het kon, bleef de wereldwijde asbestindustrie haar productie opdrijven, terwijl de bewijzen voor de dodelijke effecten zich al sinds het begin van de vorige eeuw opstapelden.

'Speciale eenheden van de gerechtelijke politie vallen tegenwoordig binnen bij de voormalige asbestbedrijven en de verantwoordelijke ministeries', zegt de bekende Franse advocaat Jean-Paul Teissonnière. Samen met zijn associé Sylvie Topaloff

verdedigt hij in Frankrijk de belangen van ongeveer 7000 asbestslachtoffers. 'De hele asbestkwestie', zegt Jean-Paul Teissonnière, 'is sinds een jaar in handen van meerdere onderzoeksrechters met expertise in gezondheidskwesties. Odile Bertella-Geffroy bijvoorbeeld, die in Frankrijk bekend werd door haar aanpak van het schandaal met het hiv-besmet bloed. De onderzoeksrechters kunnen eenheden van de gerechtelijke politie inschakelen die beschikken over de expertise en technische knowhow om het onderzoek naar behoren te doen.'

'Vroeger nam justitie aan dat de werkgevers niet op de hoogte waren van de gevaren van asbeststof', zegt Sylvie Topaloff. 'Door dat uitgangspunt was het onmogelijk de bedrijven en het verantwoordelijke management te vervolgen. Vandaag gaat het gerecht ervan uit dat er fouten zijn gemaakt door de staat én de werkgevers. Ze hebben niet de nodige maatregelen getroffen om hun werknemers te beschermen terwijl ze van de risico's op de hoogte waren. De grote kentering kwam er niet zomaar. Een lange strijd is hieraan voorafgegaan.'

Weduwen van asbestslachtoffers hielden in 2004 en 2005 om de drie weken protestwandelingen rond het justitiepaleis van Duinkerke en Douai. Ze waren woedend omdat de rechters zich in de zaak van vier overleden mannen onbevoegd hadden verklaard (eerst op 16 december 2003, in beroep op 15 juni 2004). De advocaat-generaal van de rechtbank had in zijn pleidooi echter wél het standpunt van de slachtoffers ingenomen. Hij stelde dat de asbestindustrie tegen beter weten in nalatig was geweest. Toen in cassatie het arrest van 15 juni 2004 wegens een procedurefout werd bevestigd, was het hek van de dam. Pers en publieke opinie reageerden verontwaardigd. Een grote betoging in Parijs werd aangevoerd door de regionale vereniging voor asbestslachtoffers Ardeva (*Association régionale des victimes de l'amiante*). In heel Frankrijk zwol het protest aan omdat er in de lopende strafzaken geen schot zat.

'De grote kentering bij justitie hing al wel een tijdje in de lucht', vervolgt Sylvie Topaloff. 'Op verzoek van de overheid stelde professor Claude Got in 1997-1998 een rapport samen dat vernietigend was voor de asbestindustrie. Commissies in het parlement hebben eveneens kritische rapporten opgesteld. En vanaf 1996-1997 zijn er de duizenden burgerlijke zaken waarin de slachtoffers financieel worden vergoed op basis van de onverschoonbare fout.'

In zijn rapport beschreef Claude Got hoe de Franse arbeidsinspecteur Auribault het gevaar van asbestose reeds in 1906 identificeerde. De dood van vijftig asbestarbeiders in een fabriek in Frankrijk had hem aan het denken gezet. Hij bedacht eenvoudige methodes om het stof af te zuigen en publiceerde zijn bevindingen in een van de eerste exemplaren van het *Bulletin de l'Inspection du Travail*. Maar op de werkvloer bleven dergelijke preventiemaatregelen volgens Got

gedurende lange tijd uit. De strijd tegen het stof kostte geld, maar technisch was dat nochtans perfect realiseerbaar.

Al in 1955 waren er de harde, wetenschappelijke bewijzen van het risico op kanker (Doll) en in 1960 van het verband met longvlieskanker (Wagner). Ook de publicaties van Jude Turiaf (1965) over asbest en longvlieskanker waren wijdverspreid. Ondanks deze kennis, besluit Claude Got, bleef de industrie in toenemende mate asbest importeren en commercialiseren.

VOLGEHOUDEN PROTEST

Teissonnière en Topaloff starten jaarlijks een duizendtal nieuwe zaken en verdedigden de belangen van meer dan 7000 gedupeerden. Het merendeel van de zaken winnen ze ook. 'Er leeft in het hele land een sterke beweging van asbestslachtoffers', zegt Teissonnière. 'Hun volgehouden protest heeft zeker mee geholpen om doorbraken te forceren. Tot nu ging het altijd om burgerrechtelijke processen tegen de voormalige asbestindustrie. De strafprocessen die we nu voeren, zijn slecht nieuws voor de vroegere werkgevers. Ook voor de Franse Eternit-tak van de familie Cuvelier, die nauwe banden had met de familie Emsens die aan de wieg stond van Eternit in België. Ze hadden zitting in elkaars raden van bestuur. Of justitie in Frankrijk achter de Emsens aangaat, is nog onduidelijk.'

'We hebben in elk geval nu al onze handen vol', zegt Sylvie Topaloff. 'Er lopen klachten tegen onder andere metaalgigant Sollac (Arcelor). Hoogovens zaten vroeger volgestouwd met asbest. Ook de marine en andere scheepsbouwers worden geviseerd omdat ze voor de isolatie in de schepen enorme hoeveelheden asbest gebruikten. Hetzelfde geldt voor het ministerie van Defensie, dat asbest gebruikte als brandwering in bijvoorbeeld schepen en tanks.'

Teissonnière is er trots op dat Frankrijk op dit moment een van de beste regelingen voor asbestslachtoffers in Europa kent. Ze kunnen bij een Fonds tot schadeloosstelling aankloppen. 'Hier is de vergoeding weliswaar beperkt. Als ze in de industrie hebben gewerkt en de blootstelling kunnen bewijzen, is het interessanter om een proces in te leiden. De Franse wet voorziet in de *faute inexcusable*, een "onverschoonbare fout" die de werkgevers wordt aangewreven omdat ze van de gevaren van asbest op de hoogte waren en te weinig bescherming boden aan de werknemers en de omgeving.'

Het kantoor van Teissonnière en Topaloff in Parijs is volgestapeld met duizenden dossiers van asbestslachtoffers. Door de vele rechtszaken komt er steeds meer boven water van wat de asbestindustrie allemaal op haar kerfstok heeft. Teissonnière overhandigt ons interne documenten van de asbestindustrie die hem via de processen in handen zijn gekomen.

LICENSE TO KILL

Op de 'Conférence Internationale des Organisations d'Information sur l'Amiante' in Londen, die plaats had op 24 en 25 november 1971, besprak de asbestlobby onderwerpen als 'asbest en gezondheid'. Ook de regelgeving die in diverse landen strenger dreigde te worden, baarde de sector zorgen. In het verslag van de conferentie wordt duidelijk hoe de asbestbedrijven tegen het groeiende protest een gezamenlijke strategie ontwikkelden. Voor België waren twee afgevaardigden van Eternit België aanwezig, onder wie de vroegere bedrijfsarts Jacques Lepoutre.

Op de conferentie adviseert voorzitter Howe zijn publiek mee te werken aan de strengere wet- en regelgeving die inzake asbest op komst is. 'Dit is de eenvoudigste manier om doortastende maatregelen tegen te houden en de regelgeving te beïnvloeden. Wie dit niet voor elkaar krijgt, moet op zijn minst proberen deel te nemen aan de debatten over de nieuwe regelgeving' stelt Howe, die er zich terdege van bewust was dat het protest tegen asbest zou toenemen. In de slotuiteenzetting roept hij zijn collega's op tot gezamenlijke actie. Hij spoort zijn toehoorders bijvoorbeeld aan om een lobbyorganisatie op te richten die aanvallen tegen de industrie kan weren, een actiecomité dat over voldoende fondsen beschikt en over de nodige technische en medische expertise. Samenwerking met een goed pr-bureau en een getrainde woordvoerder is heel belangrijk.

Teissonnière: 'De asbestproducenten hebben voor honderd procent gedaan wat op die conferentie gezegd is. De nieuwe asbestregelgeving die in 1977 in Frankrijk werd ingevoerd, was minder streng dan de Britse die dateert uit 1966. De Britse slachtoffervereniging bestempelde onze wet als "*a license to kill*".'

Meester Teissonnière vertelt ook hoe serieuze wetenschappers door de asbestindustrie werden tegengewerkt. Zo kreeg de befaamde longarts Jude Turiaf de deur op de neus bij de syndicale kamer van asbestproducenten toen hij van plan was nader onderzoek te voeren naar de oorsprong van longvlieskanker bij een patiënt-asbestarbeider. 'Vergeefs hebben we geprobeerd onze informatie aan te vullen [...] over het eventuele risico op kanker door de industriële behandeling van asbest', meldt Turiaf in zijn exposé voor de Académie Nationale de Médecine op 2 februari 1965. 'Maar we zijn formeel afgescheept door de leiders van de Syndicale Kamer van asbestproducenten en door de directie van de fabriek waar mijn patiënt sinds veertig jaar werkte. Ze hebben geweigerd ons te ontvangen.'

Teissonnière: 'Aan de hand van tal van interne rapporten van de industrie hebben we kunnen reconstrueren wat er zich werkelijk in het verleden heeft afgespeeld. Iedereen weet nu dat de werkgevers niet kunnen ontkennen dat ze de gevaren kenden. Iedereen weet ook dat de industrie fouten heeft gemaakt en dat de overheid heeft laten begaan.'

SMARTENGELD IN NEDERLAND

Ook in Nederland bestaat een treffelijke regeling voor de asbestslachtoffers. 'Dat is niet zonder slag of stoot gegaan', zegt advocaat Bob Ruers. De afgelopen 15 jaar stond hij ongeveer 1500 slachtoffers bij, onder wie tientallen slachtoffers van Eternit. 'We hebben voor elke zaak telkens opnieuw moeten vechten.' Met 'we' bedoelt Ruers de Nederlandse SP (Socialistische Partij), met daarin naast hemzelf actievoerders als milieudeskundige Rémi Poppe. Poppe deinsde er niet voor terug om in de Eternit-fabriek in Goor langs de achterpoort onderzoek te doen naar de arbeidsomstandigheden. In 1984 heeft hij bij de arbeidsinspectie de schandelijke werkomstandigheden in de fabriek in Goor aangeklaagd. Hij kreeg gelijk. De inspectie schreef Eternit in 1990 aan met een waslijst overtredingen.

'Het was niet zo eenvoudig om de arbeiders in de fabriek tot actie te bewegen', vervolgt Ruers. 'Ze zagen het als een aanslag op het werk in hun fabriek. Na serieus aandringen bleken in 1989 toch drie weduwen van ex-arbeiders van de fabriek in Goor bereid tegen Eternit een klacht in te dienen. Er liep toen nog een andere zaak tegen Nefabas, een dochteronderneming van Eternit. Toen de uitspraak in 1990 voor het slachtoffer gunstig bleek, versterkte dit de positie van de drie weduwen enorm. Eternit heeft een billijke schadevergoeding voorgesteld die de weduwen hebben geaccepteerd.'

Sindsdien stapelden de rechtszaken zich op. Bijna telkens moest Eternit inbinden. Bob Ruers en de SP zetten de overheid en Eternit systematisch het mes op de keel. 'In '99 had Eternit zoveel rechtszaken verloren dat het over de brug kwam met een regeling voor oud-werknemers zonder dat de slachtoffers daarvoor nog naar de rechter hoefden.' Eternit betaalt smartengeld (iets meer dan 48.000 euro) en een vergoeding voor de reële materiële schade die soms kan oplopen tot 200.000 euro. Een paar jaar later bood Eternit diezelfde regeling ook aan de familieleden van ex-Eternitwerknemers aan. Twee maanden geleden kwam daarbovenop een regeling voor milieuslachtoffers als ze aan een aantal voorwaarden voldoen.

De strijd in Nederland is niet ten einde. Neem de schrijnende situatie van Harry Jansman (44). 'Ik kreeg last van kortademigheid en een hoest die maar niet wilde verdwijnen. De diagnose van longvlieskanker werd gesteld in december 2005. Twee keer hebben ze me geopereerd om de ziekte met zekerheid te kunnen vaststellen. Eerst een kijkoperatie, daarna hebben ze mijn borstkas opengelegd om een stuk van het longvlies weg te nemen. Het vermoeden van mijn arts bleek juist. Ze kon het ook weten. In het ziekenhuis van Almelo krijgen ze wel meer soortgelijke gevallen binnen, want het ligt in de streek waar de Eternitfabriek van Goor ligt.'

'Ik woon op tien kilometer van de fabriek, maar ik heb er nooit gewerkt. Mijn vader was landbouwer en die heeft in 1967 zijn erf verhard met asbestresten die hij aan de fabriek in Goor ging ophalen. Omdat ik een halve kilometer buiten de gemeente Hof van Twente woon, kom ik niet in aanmerking voor de automatische regeling die Eternit met andere milieuslachtoffers treft. Ik moet dus verder procederen.'

Harry Jansman is maar een van de talrijke slachtoffers die niet eens in de asbestindustrie hebben gewerkt. Ruers: 'Het aantal slachtoffers van asbestvervuiling in het milieu neemt toe. Natuurlijk komen ex-werknemers aankloppen, maar ik krijg evenzeer lassers over de vloer als elektriciens, monteurs, loodgieters, garagisten, scheepsbouwers of gewoon mensen die zijn gaan joggen naast een gecontamineerde site. De slachtoffers lijden bijna allemaal aan longvlieskanker, dat na een latentieperiode van gemiddeld dertig jaar uitbreekt en te wijten is aan het inademen van microscopisch kleine asbestvezeltjes.'

LOBBYWERK

Bob Ruers schreef een boek over het asbestdrama en doctoreert over het onderwerp. Hij geldt als een internationaal deskundige als het aankomt op het in kaart brengen van de wereldwijd georganiseerde asbestlobby.

'In de jaren 1929-1930 waarin de ziekmakende effecten van asbest reeds als een paal boven water stonden, verenigde de wereldwijde asbestindustrie zich in een kartel', weet Ruers. 'De asbestbedrijven verdeelden de wereldmarkt in een *'miniature league of nations'*. Zo staat het triomfantelijk in het jaarverslag over 1929 van Turner & Newall. De asbestjongens waren in die periode ook prominent aanwezig tijdens de debatten bij de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) over het verband tussen asbest en het dodelijke asbestose. Hiermee werd de lijn voor de toekomst uitgetekend. De asbestindustrie blijft sindsdien hardnekkig front vormen tegen de talrijker wordende aanvallen. Ze verdedigt de stellingen die ze inneemt telkens met hand en tand. Wanneer in de jaren 70 iedereen al jaren op de hoogte is van de kankerverwekkende effecten, boomt de asbestimport in Nederland en België.'

Ook in Nederland greep Eternit in om de strenger wordende regelgeving te vertragen. Dat lobbywerk was niet alleen afkomstig van Eternit Nederland, maar werd vooral vanuit het Belgische moederbedrijf gestuurd. Een van de sleutelfiguren hierbij was de bedrijfsarts Jacques Lepoutre. Net als in Frankrijk kon in Nederland tijdens de rechtszaken worden aangetoond dat Eternit een loopje met de waarheid nam. Zo ontkende Eternit tijdens een rechtszaak te beschikken over stofmetingen uit de periode 1970-1975 in haar fabriek in Goor (zie grafiek). Ruers: 'Eternit loog. De metingen uit die periode waren namelijk al een aantal jaren eerder door hun advocaat in een andere rechtszaak gebruikt. Waarom Eternit de informatie

achterhield, was voor iedereen duidelijk. In 1970-1975 vielen grote pieken te noteren in de stofmetingen.'

Deze reportage kwam tot stand met de steun van het fonds pascal decroos voor bijzondere journalistiek.

Door Marleen Teugels En Nico Krols

Knack - 28-06-2006

DE TUCHT VAN DE MARKT

Hoe ver reikt het winstprincipe en waar begint gemeenschapszin? En heeft de tucht, die de markt beweert zichzelf te kunnen opleggen, gewerkt? Over die grote maatschappelijke vragen handelt het asbestdossier van de onderzoeksjournalisten Marleen Teugels en Nico Krols, waarvan *Knack* deze week een derde, alweer beklijvende aflevering brengt.

In de asbestgeschiedenis heeft de markt zo te lezen weinig zelftucht aan de dag gelegd en heeft het winstprincipe decennialang de gemeenschapszin verdrongen. En die houding, dat schuldig verzuim, kost nog dagelijks mensenlevens. Want asbest, zo weten we, is een trage sluipmoordenaar.

In een voorzichtig gecomponeerde Vrije Tribune, die afgelopen zaterdag in een aantal weekendkranten verscheen, verdedigt Karel Vinck, die als gewezen CEO van Eternit in Italië een zware veroordeling opliep, de positie van de industrieel.

Vinck doet in zijn verdediging niets af aan de feiten zoals die in dit blad naar voren werden gebracht. Hij voegt er zelfs aan toe: 'De rechter [in Italië] achtte de band bewezen tussen de onvrijwillige handelingen van mijnentwege en de 25 jaar later ontstane kankers. Ik respecteer de beslissing van de rechters...'

Maar Vinck schrijft ook: 'Aan elke industriële onderneming zijn risico's verbonden.' En dat is een mening die de afgelopen weken in ondernemerskringen, na de schok veroorzaakt door de publicatie van de asbestserie, wel vaker te beluisteren viel.

Vinck stelt daarbij de vraag: is industriële activiteit, waarbij mensen in de loop van de productie een beroepsziekte oplopen, die menselijke prijs waard? En hij geeft het voorbeeld van de duizenden mijnwerkers die stoflong kregen terwijl ze de steenkool bovenhaalden die ons warm hield.

De vergelijking met stoflong bij mijnwerkers snijdt in de discussie over asbestverwerking weinig hout.

Terwijl mijnwerkers zich bewust waren van de gevaren verbonden aan hun bedrijvigheid, zijn er tal van aanwijzingen dat de asbestindustrie vitale - het woord is hier op zijn plaats - informatie over de kwalijke gevolgen van zelfs lichte blootstelling aan het product heeft geminimaliseerd en zelfs verzwegen, niet alleen voor de werknemers, ook voor de bewoners in de onmiddellijke buurt van de vestigingen en voor de verbruikers.

' *Dat het industriële risico zo groot was, wist ik niet en kon ik niet weten*', zegt Vinck in zijn Vrije Tribune. Volgens de minzame Vinck mogen we de situatie van toen niet beoordelen met de wetenschappelijke kennis die we nu hebben. Alleen, de wetenschap was in die dagen zeker niet gering, en op zijn zachtst gezegd bijzonder alarmerend.

In 1955 al toonde Richard Doll het verband aan tussen asbest en longkanker. Rond dezelfde tijd demonstreerde Chris Wagner, met studiewerk onder zwarte arbeiders in de Zuid-Afrikaanse asbestmijnen, een niet te weerleggen verband tussen asbest en mesothelioom. Maar omdat de asbestlobby Wagner als 'een gek' presenteerde, zou het tot 1961 duren vooraleer zijn studie het imprimatur kreeg van het *British Journal of Industrial Medicine*.

In december 1971 - het jaar dat Karel Vinck consultant werd bij Eternit S.p. A in Italië - is er de lezing van de Leuvense professor Gyselen in de Eternit-vestiging in Kapelle-op-den-Bos. De tekst van die lezing is bekend. Gyselen schetst daar het grote gevaar voor borstvlies- en buikvliesmesothelioom, ' *een ernstige ziekte, waarvan de relatie met zelfs een lichte blootstelling aan asbest niet te ontkennen valt*'.

Was Vinck aanwezig toen Gyselen zijn lezing gaf? Zo niet, werd hij door de eigenaars, de aandeelhouders van het bedrijf gewaarschuwd voor de gevaren verbonden aan asbestverwerking?

De aandeelhouders, een aantal grote families die generatieslang met asbestverwerking een gigantisch fortuin verzamelden, blijven in deze kwestie opvallend zwijgen. Ook al ondergaan hun werknemers, de omwonenden van hun bedrijven en hun klanten dagelijks nog de dodelijke gevolgen van het product dat zij lieten aanmaken. Op geen enkel moment hebben zij publiekelijk de verdediging opgenomen van de man die hun bedrijf en hun holding leidde en die in Italië zwaar werd veroordeeld.

De aandeelhouders zitten vandaag, veilig afgeschermd, op hun bergen goud. Goud, waarover Shakespeare zijn Timon van Athene laat zeggen dat 'het melaatsheid lieflijk maakt, en de dief eert'.

door Rik Van Cauwelaert

Knack - 05-07-2006

asbest: de seriemoordenaar deel 4: de verborgen slachtoffers van de asbestindustrie

De erfenis van Eternit

Een handvol topindustriëlen heeft met asbest een fortuin vergaard ten koste van de gezondheid van een onbekend aantal Belgen. De slachtoffers, ook degenen die niets met de industrie te maken hebben, lijden en blijven financieel in de kou staan.

'Ludo was vreselijk beginnen te zweten', zegt Annemie De Meyer. 'Dat kwam door de tumorwerking, had de dokter ons uitgelegd. Waarom ik in de nacht van 25 juli wakker werd, weet ik niet meer precies. Ik sliep in de Palliatieve Zorg naast Ludo. Hij zweette niet meer. Toen wist ik dat het gedaan was. Ik ben blij dat het voor middernacht is gebeurd. Anders zouden we nu de verjaardag van Barbara moeten vieren op de dag dat haar papa stierf.'

Ludo was 43 toen hij en Annemie zijn diagnose te horen kregen. Longvlieskanker was ook de ziekte waaraan zijn vader op 59-jarige leeftijd was overleden. Door blootstelling aan asbest als Eternitarbeider in Kapelle-op-den-Bos. Ludo heeft zelf nooit bij Eternit gewerkt, maar moet als kind de moordende, microscopisch kleine asbestvezeltjes ingeademd hebben afkomstig van de stofjas van zijn vader. Bovendien had het gezin de oprit met asbest verhard. Eternit liet asbestresten gratis oppikken.

Annemie was voor de dood van Ludo afdelingschef bij een supermarkt, maar vervult nu een minder verantwoordelijke functie. Financieel zal het moeilijk worden.

'Toen Ludo ziek werd hebben we van Eternit een schadevergoeding gekregen. We hebben dat achteraf bekeken te snel aanvaard, op het moment dat we het emotioneel moeilijk hadden. Mijn advocaat heeft me verteld dat het bedrag voor de reële geleden schade vele malen hoger moet liggen.'

In vergelijking met Nederland is het bedrag dat Eternit België aan zieke werknemers en hun familieleden betaalt meestal slechts een habbekrats. De vergoeding in Nederland wordt niet stilgehouden, maar openlijk geregeld. Naast 48.000 euro smartengeld ontvangen de slachtoffers er een bedrag dat overeenkomt met de werkelijk geleden materiële schade die kan oplopen tot 200.000 euro. Daarbij gaat het niet enkel om werknemers en familie, maar ook om sommige milieuslachtoffers die in de omgeving van de fabriek hebben gewoond.

TWEEKOPPIGE GIGANT

Al in 1955 waren er de harde, wetenschappelijke bewijzen van het risico op kanker (Doll) en in 1960 van het verband met longvlieskanker (Wagner). Terwijl vanaf midden jaren tachtig in meerdere landen een verbod op asbest werd uitgevaardigd, bleef de industrie hier produceren tot het Belgische verbod in 1998.

Welke strategische wegen bewandelde de asbestindustrie in België, Eternit op kop, om haar activiteiten te kunnen voortzetten? Waarom zijn er in Europa twee blinde vlekken op de kaart waar het asbestprobleem geen onderwerp is? Niet toevallig zijn Zwitserland en België de thuishavens van de tweekoppige gigant Eternit, respectievelijk aangevoerd door de ondernemersfamilies Schmidheiny en Emsens.

In een rapport van het Centrum voor socio-politiek onderzoek en informatie (CRISP) uit 1982 lezen we dat de aandeelhouders van Eternit België behoren tot de oude Belgische adel en het kruim van de ondernemerswereld. De familie Emsens was al vroeg in de vorige eeuw een rijke ondernemersfamilie, gewaardeerd voor haar verdiensten tot aan het Hof. De familie bestaat uit verschillende adellijke takken waarvan er tot op vandaag telkens wel enkele leden in de top van de Eternitbedrijven zitting hebben. Guy Voortman, Etienne Van der Rest, Louis Baron de Cartier de Marchienne, Jean-Marie, Stanislas en Claude Emsens, Georges Simonard, Paul Janssen de Limpens, Albert Ridder de Schaetzen van Brienen, Philippe Leemans, Louis Baron de Sadeleer, Jean de Mathelin behoren allemaal tot de familie Emsens en bekleedden in de jaren tachtig hoge posten in de groep Eternit. Ook namen als Boël, Speeckaert, Piers de Raveschoot en d'Udekem d'Acoz prijken in de Emsens-stamboom. De familie Emsens hield strak de controle over het bedrijf met een weinig transparante bedrijfscultuur. Eternit (en de huidige Etexgroep) trok nooit naar de beurs. Familieleden bekleedden sleutelfuncties en stuurden actief het bedrijf. Ook het topmanagement was jarenlang feodaal ingesteld, zeer katholiek en Franstalig. Het onderhield eveneens nauwe contacten met toppolitici van dezelfde ideologische inslag in de jaren dat die het land leidden. Met de gewone arbeiders had de top daarentegen weinig contact.

De lokale gemeenschap had geen benul van wat zich boven haar hoofd afspeelde.

Zo nam de vorig jaar overleden Jean-Marie Emsens geregeld deel aan de meetings die Eternit met zijn directe partners opzette. Daar werd de positie op de markt besproken en de bedreigingen die op de industrie afkwamen. Op de agenda ontbrak nooit het onderwerp 'asbest en gezondheid'.

Jean-Marie Emsens, die jarenlang voorzitter van de raad van bestuur is geweest, nam deel aan de *tour d'horizon* van Parijs op 29 oktober 1979. 'Het zal nodig zijn', besluiten de heren hun vergadering, 'zwaar te investeren om de asbestlobby in Europa op verschillende niveaus te ondersteunen ten opzichte van werknemers en

vakbonden, klanten en de politieke wereld. De asbestindustrie gaat op termijn best met de zoektocht naar vervangproducten door, maar het is van het grootste belang dat geen enkel bedrijf asbest opgeeft.'

Jean-Marie Emsens is er opnieuw bij tijdens de tour d'horizon van 24 februari 1981 in Brussel. De houding van de asbestindustrie ten opzichte van de EEG wordt uiteengezet. Bij de deelnemers aan de conferentie overheerst, zo lezen we in het verslag, 'het gevoel dat de industrie moet vechten voor asbest in Europa. Acties moeten zich toespitsen op het betrekken van Europese Parlementsleden bij onze zaak, zeker als ze asbestfabrieken in hun kiesdistrict hebben. Ook moet er actie worden gevoerd om het vertrouwen op te krikken van de voorschrijvers (architecten, studie bureaus, overheid, nvdr) en gebruikers van asbestproducten.'

Minstens even bedrijvig in het internationale lobbywerk was Etienne Van der Rest, zoon van Marguerite Emsens en jarenlang gedelegeerd bestuurder. Als een duivel in een wijwatervat weerde hij zich tegen het vermelden op de verpakkingen dat asbest kankerverwekkend is. In een brief aan kartelpartner Turner & Newall in 1980 schrijft hij niet te begrijpen waarom het dergelijke expliciete waarschuwing liet aanbrenge. Twee jaar voordien had Van der Rest reeds aangedrongen bij de Britse leden van de AIA (Asbestos International Organisation) 'hun uiterste best te doen zich voorlopig van de labelling te onthouden omdat dit de productie op het continent in een moeilijke positie zou brengen.'

'De EU komt overigens in 1983 nog niet verder dan de formulering 'asbeststof is gevaarlijk voor de gezondheid', zegt de Nederlandse expert Bob Ruers, 'ongetwijfeld onder invloed van Eternit, de grootste gebruiker van asbest in de EU-landen.'

A FIGHT FOR LIFE

'Met de hand op het hart vertelde Etienne Van der Rest ons dat ze hun arbeiders toch nooit aan asbest zouden blootstellen als ze wisten dat het schadelijk was', herinnert de gewezen RTBF-journaliste Marie-Anne Mengeot zich. Met Salvator Nay maakte ze in de jaren zeventig de eerste reportages over het asbestdrama. Tot twee keer toe kwamen in 1977 vijf leden van de Eternit-top onder aanvoering van gedelegeerd bestuurder Van der Rest naar de studio's afgezakt. 'Eigenlijk was het pure intimidatie. Ze probeerden ons het gevoel te geven dat we onze job zouden kwijtraken.'

Ook in 1984 belde Van der Rest om Mengeot en haar producer Salvator Nay te ontmoeten. Toen zou Mengeot voorafgaand aan haar eigen reportage de documentaire *Alice, a Fight for Life* tonen. De film volgt gedurende een jaar de aftakeling van Alice Jefferson en haar al even doodzieke vriendin. Alice had in de jaren vijftig op haar zeventiende drie maanden in een asbestfabriek gewerkt en

kreeg dertig jaar later longvlieskanker. 'Van der Rest was vooral bevreesd', zegt Mengeot, 'voor de emotionele scènes met een jongetje van veertien dat aan longvlieskanker leed omdat het in de garage van zijn vader had meegeholpen. Remvoeringen werden van asbest gemaakt.' Al in 1982 had het AIC (het door de asbestlobby gefinancierde Asbestos Information Centre) een officiële klacht ingediend bij de Independent Broadcasting Authority en de Health and Safety Commission tegen het uitzenden van *Alice* in Engeland. Etienne Van der Rest was een van de directeurs van de AIC. Hij stierf een paar jaar geleden aan longvlieskanker.

Het contrast tussen de hoofse kaste en de gewone arbeider kon moeilijk groter.

De vestiging van een groot bedrijf als Eternit in 1924 was een zegen voor de werkgelegenheid in de streek van Kapelle-op-den-Bos waar weinig industriële activiteit bestond. 'Eternit vond hier een gedroomde locatie', zegt burgemeester Leo Peeters (SP.A). 'Het kon aan het kanaal de schepen los asbest laten leveren en de afgewerkte producten langs de spoorweg distribueren.'

Het asbest uit de boten waaide op en vloog tot in de tuinen van de omwonenden. Het eenvoudige, ongeschoolde arbeidersvolk uit de omgeving at zijn boterhammen 's middags op tussen het asbest. Ex-werknemers vertellen verhalen over sneeuwbalgevechten met de vezels.

'Het gros van de arbeiders was maar tot zijn veertiende naar school geweest en wist niets van de gevaren af', zegt Frank Jacobs, woordvoerder namens de studiedienst van de Algemene Centrale van het ABVV. 'Hier is echt sprake van onwetendheid. Maar het is ondenkbaar dat de ingenieurs in de jaren 70 niet van het asbestgevaar wisten. In de helft van de jaren 70 werd het asbest nog getransporteerd met luchtdruk. Als er een lek was, spoot het asbest in het rond. Vanaf 1975 kwamen er ingenieurs die meedachten met de arbeiders en zochten naar beschermingsmiddelen. De ommezwaai liep niet vanzelf. Toen men stofmaskers begon te dragen, lachten de oudere arbeiders daarmee. De bewustwording kwam er pas begin jaren tachtig toen er heel wat mensen stierven aan asbest.'

VRAAG HET AAN ETERNIT

Op veel bescherming konden de argeloze arbeiders niet rekenen. Vanwege de overheid? Niet echt. 'Maar er is niks aan de hand, mevrouw.' Dat was het antwoord dat journaliste Marie-Anne Mengeot steevast te horen kreeg toen ze bij het ministerie van Arbeid navraag deed naar de schadelijkheid van asbest. In ons land werd op een veilige manier met asbest gewerkt. 'Cijfers konden ze mij evenmin voorleggen. Voor meer informatie mocht ik aankloppen bij Eternit!' Daar kreeg ze

opnieuw te horen dat er geen probleem was. 'We mochten van Van der Rest altijd komen filmen. "Onze deuren staan altijd open."

'Vreemd', zegt ook burgemeester Peeters. 'Ik ben nooit op de hoogte gesteld van problemen die de medische diensten van het ministerie van Volksgezondheid of Arbeid en Tewerkstelling gekend moeten hebben. Ik heb mijn vragen bij de binding die Eternit met die diensten had.'

Niet alleen de overheidsdiensten lieten begaan. De medische dienst van Eternit zelf zette naargelang het uitkwam een andere pet op. Zo was Jacques Lepoutre niet alleen bedrijfsarts en hoofd van de medische dienst, hij vertegenwoordigde ook de industrie tegenover derden. De medische dienst werd in zijn activiteiten bijgestaan door professor Lacquet die als academisch lid van de KU Leuven advies moest uitbrengen. Onder leiding van Lepoutre onderhielden ze contacten voor de industrie met organisaties als de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO), de EU, de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO), en de eigen lobbyorganisatie Asbestos Information Association (AIA). Beiden namen deel aan congressen waarbij Lacquet verantwoordelijk was voor de teksten. Bij netelige vragen van de media liet Lepoutre zich door Lacquet bijstaan. De details van hun samenwerking staan in een intern document van Eternit.

Ook professor dr. André Gyselen, een internationaal erkend longspecialist, was adviseur voor Eternit. Zowel Lacquet als Gyselen publiceerden wetenschappelijke studies over de gevolgen van blootstelling aan asbest. Gyselen hield in 1971 een interne lezing bij Eternit in Kapelle-op-den-Bos over de vraag of asbest gevaarlijk is voor de volksgezondheid. Zijn conclusies waren niet gunstig voor Eternit. 'Het enige daadwerkelijke gevaar zit in borstvlies- of buikvlieskanker, een ernstige ziekte waarvan de relatie met zelfs een lichte blootstelling aan asbest niet te ontkennen valt.'

REUMA OP DE LONGEN

Toen huisarts Paul Smits in Kapelle-op-den-Bos zijn praktijk begon, kreeg hij patiënten over de vloer met reuma op de longen. 'Reuma op de longen was de diagnose van bedrijfsarts Lepoutre. Bij mijn weten bestaat die ziekte niet! Het ging in feite om asbestose. Ik maakte voor die patiënten het dossier klaar voor het Fonds voor de beroepsziekten (FBZ). Lepoutre deed dat niet.'

Mengeot bevestigt dat het Fonds in 1980 hooguit vier aanvragen kreeg van Eternit-arbeiders, tot pneumoloog Vande Weyer van het FBZ bij Lepoutre op tafel ging kloppen. In 1983 waren er plots 150 Eternitarbeiders met asbestose. Hij wilde verdoezelen dat asbest ongezond was.'

Dokter Lepoutre stierf enige tijd geleden aan longvlieskanker.

De vroegere burgemeesters luidden nooit de alarmklok. Ook burgemeester Leo Peeters zucht nog geregeld van frustratie over het hechte, ondoordringbare netwerk rond Eternit dat zich tot op de hoogste niveaus van het land vertakt. 'Elke inwoner had hier wel een of andere link met Eternit. Net zoals mijn voorgangers overigens. Iedereen weet dat burgemeester Symons die voor mij tien jaar lang burgemeester was, met zijn transportbedrijf jarenlang het vervoer deed voor Eternit. Kapelle-op-den-Bos was voor mijn tijd altijd al een katholiek bastion en dat moet aardig geklikt hebben met de Franstalige, katholieke top van Eternit.'

Ongetwijfeld konden de arbeiders rekenen op de steun van de vakbonden, ware het niet dat ook zij zich moeilijk uit de greep van de Eternit-top konden worstelen.

Het ACV was in de jaren 70 oppermachtig, met Jos Maervoet als voorman. Het haalde 70 procent van de stemmen, de socialistische en liberale vakbonden respectievelijk ongeveer 25 en 5 procent. 'In deze context speelde het ACV een dominerende rol', zegt burgemeester Peeters. 'Het ACV leunde bovendien nauw aan bij de toenmalige directie.'

'Toen ik in het begin bij de vakbond werkte, ben ik eind jaren 70 nog met mijn dienstverantwoordelijke bij Eternit geweest om te waarschuwen voor de gevaren van asbest', zegt ACV-voorzitter Luc Cortebeek. 'Het probleem werd door de directie niet ontkend, maar de gesprekken liepen niet makkelijk.'

Eternit gaat er ook vandaag nog prat op dat er nooit één dag is gestaakt.

'Klopt', zegt ABVV-woordvoerder Frank Jacobs. 'Eternit voerde een politiek waarin het uiteindelijk toegaf dat asbest gevaarlijk was, maar toch probeerde het volk aan de slag te houden. Wanneer de vakbonden met een eisenpakket voor loonopslag naar de top trokken, kregen ze vlot toegevingen. Logisch dat de mensen niet gauw tot staking overgingen. Je mag ook niet vergeten dat zo goed als de hele bevolking van Kapelle uit de handen van Eternit at. De eerste taak van vakbondswerking is: zorgen voor werkgelegenheid.'

Werkgelegenheid bleek altijd de belangrijkste drijfveer om het gevaar voor asbest te minimaliseren. Het was het veel gebezigde argument van de top en de aandeelhouders om hun handel te kunnen voortzetten. Nochtans strekt het drama ver voorbij de fabriekspoorten.

'Eternit heeft mijn man van me afgenomen', zegt Lutgard Van Buggenhout. De houtzagerij van Van Buggenhout ligt vlakbij het asbeststort van Eternit dat onder een laagje aarde is bedolven, ter afscherming. Enkele jaren geleden overleed haar man door de blootstelling aan asbest, eenvoudigweg door naast het stort te wonen. 'Achter elke gevel in mijn straat is er iemand ziek', foetert Lutgard.

Lutgard en haar man zijn lang niet de enige slachtoffers die niet bij Eternit hebben gewerkt. Werknemers bij elektriciteitscentrales, de NMBS, het leger, de rijkswacht, loodgieters, bouwvakkers, elektriciens liepen eveneens risico. Maar ook wonen in de wijde omgeving van asbestverwerkende fabrieken is gevaarlijk (zie aflevering 2). Zieke ex-arbeiders of hun nabestaanden krijgen op hun verzoek een tegemoetkoming van Eternit. Veel andere slachtoffers blijven in de kou staan.

'Moeten we echt beginnen procederen zoals in Nederland om Eternit eindelijk over de brug te halen?' vraagt Marie-Anne Mengeot zich af. 'Pas dan bleek Eternit daar bereid tot het betalen van aannemelijke schadevergoedingen. Ook voor milieuslachtoffers die aan bepaalde voorwaarden voldoen.'

HOOG BEZOEK

Vandaag loopt er welgeteld één burgerrechtelijk proces tegen Eternit. Xavier Jonckheere is een van de weinige gedupeerden die de industrie openlijk met de vinger durft te wijzen. Zijn vader, Pierre Jonckheere, was technisch ingenieur bij Eternit in Kapelle-op-den-Bos. Pierre stierf in 1987 aan een mesotheliom, na veertig jaar dienst. Françoise Vannoorbeeck, de moeder van Xavier, had nooit in de asbestindustrie gewerkt. Ze was bejaardenhelpster. Toch werd er ook bij haar in 2000 longvlieskanker vastgesteld. Wellicht kreeg Françoise de ziekte door het stof dat op de kleren van haar man zat. Bovendien woonde de familie Jonckheere recht tegenover de fabriek van Eternit waar vader Jonckheere werkte. Françoise liet daarom ook de longen van haar vijf zoons controleren op asbestschade. Haar vermoeden was juist. Alle vijf hebben ze verhardingen en littekens op de longen, in dezelfde mate als bij Eternitarbeiders. Voor Françoise was de maat vol. Zij startte een proces tegen Eternit. Toen zij enkele maanden later stierf, gingen de zoons door met het proces. Dat Pierre-Paul (43), haar oudste zoon, in 2003 ook aan mesotheliom overleed, hoefde ze niet meer mee te maken. Het proces loopt nog steeds en wordt gevoerd door meester Jan Fermon (zie kader). Intussen is brandweerman Xavier in zijn vrije tijd voorzitter van Abeva, de vereniging voor asbestslachtoffers. Hij richtte de vereniging op na de dood van zijn moeder.

Abeva ijvert voor een erkenning van alle slachtoffers en de oprichting van een Fonds tot schadeloosstelling. Volgens parlementslid Muriel Gerken (Ecolo) zijn intussen alle partijen bereid haar wetsvoorstel te volgen dat in dit Fonds voorziet. Of het Fonds over voldoende middelen kan beschikken, valt af te wachten. Ons land heeft ook grote nood aan historisch onderzoek om de vervuilde asbestsites in kaart te brengen. In Nederland publiceerde het historisch onderzoeksbureau ReGister zopas dergelijk onderzoek op verzoek van de overheid. Ook is er behoefte aan diepgaand epidemiologisch onderzoek om de precieze draagwijdte van de

asbestramp te meten. De sanering van de vele asbestsites komt in ons land traag op gang. De immense kostprijs is voor het grootste deel voor rekening van de belastingbetaler.

Eternit België is er altijd in geslaagd zich ver buiten de publiciteit te houden. Toen het bedrijf vorig jaar zijn honderdste verjaardag vierde, was er een groot feest. Dat kreeg enige luister bijgezet door het bezoek van prins Filip.

Knack publiceert bewijsstukken op www.knack.be

Reageren op deze reeks kan via de speciale blog op www.knack.be

Dit artikel kwam tot stand met de steun van het fonds voor bijzondere journalistiek Pascal Decroos met dank aan Dirk Draulans en Chris Vermeire.

Door Marleen Teugels En Nico Krols

Knack - 14/06/2006

Ziek van asbest

Asbest kan mensen op verschillende manieren ziek maken. Volgens Professor Kris Nackaerts (UZ Gasthuisberg, KU Leuven) bestaan er diverse asbestgerelateerde longaandoeningen.

Een goedaardige longvliesuitstorting: een vochttopstapeling rond de long.

Asbestose: een ziekte waarbij niet het longvlies, maar de long zelf wordt aangetast.

De tussenruimte rondom de longblaasjes wordt ziek door de aanwezigheid van asbestvezeltjes en daardoor wordt de opname van zuurstof moeilijker. Dat gaat meestal gepaard met hoesten en kortademigheid.

Long- en luchtwegkanker: te wijten aan een vroegere blootstelling aan asbest.

Kwaadaardig longvliesgezwel of maligne mesothelioom: bijna altijd het gevolg van een vroegere blootstelling aan asbest. Dit is ongetwijfeld de meest gevreesde asbestgerelateerde ziekte. De incubatietijd voor longvlieskanker of mesothelioom bedraagt ruim 20 tot 30 jaar vanaf het moment van asbestblootstelling. Het verloop van de ziekte kan men alleen vertragen en een tijdlang draaglijk maken. Zodra de ziekte is vastgesteld, bedraagt de gemiddelde overlevingstijd nog acht tot twaalf maanden. Bij een klein aantal mensen zit de ziekte niet in het longvlies, maar in het buikvlies of het hartvlies.

Kris Nackaerts: 'Als je weet dat een patiënt ooit met asbest heeft gewerkt en hij een vochtophoping rond de longen heeft of een aandoening van de longblaasjes vertoont, dan kun je, na uitsluiting van andere ziekteverwekkers, de oorzaak vaak

met grote zekerheid aan dat asbest toewijzen. Ook iemand die niet in de asbestnijverheid heeft gewerkt, kan een mesotheliom ontwikkelen. Een eenmalige inademing van asbestvezels geeft relatief zelden acute gezondheidsproblemen. In de medische literatuur zijn er echter wel meldingen dat een eenmalige asbestblootstelling voldoende kan zijn voor het laattijdig ontwikkelen van een maligne mesotheliom. Je hoeft het asbeststof zelfs niet aangeraakt te hebben. Je kunt in een huis wonen waarin asbest is verwerkt en waar vezeltjes loskomen door slijtage. We kennen ook partners van asbestarbeiders die ziek zijn geworden. Zoals de vrouwen die jarenlang de werkkledij van hun man uitschudden, wasten en zelf ziek zijn geworden. Terwijl zij in veel geringere mate aan asbest blootgesteld zijn geweest.'

Knack - 28/06/2006

Asbestlobby

De asbestindustrie richtte zelf pseudowetenschappelijke instituten op om de nieuwe regelgeving maximaal te beïnvloeden.

ARC

In Engeland werd door asbestgigant Turner & Newall in 1957 het instituut met het meeste aanzien gesticht, de Asbestosis Research Council (ARC), die aanleunde bij het instituut voor arbeidshygiëne. De ARC kende geassocieerde leden, zoals Johns-Manville in Amerika, James Hardie in Australië, Eternit in België, en de Quebec Asbestos Mining Corporation. De ARC wekte de indruk objectief en onpartijdig te zijn. Ze volgde nauwgezet ontwikkelingen in andere landen en stuurde op haar kosten goed geselecteerde onderzoekers naar congressen.

[Bron: Ruers]